Boeren met Perspectief

Ruimte voor agrarisch ondernemerschap in Midden-Drenthe

Landbouwvisie Midden-Drenthe 2026-2050

Inhoud

3 Samenvatting

5 Voorwoord

7 1. De landbouwvisie

8 2. Achtergrond en trends

10 3. Ambities

11 4. Onze visie

- 4.1 Economische waarde 12
- 4.2 Ontwikkelruimte en innovatie 14
- 4.3 Bodem en water 16
- 4.4 Inrichting landelijk gebied 20
- 4.5 Samenwerking in Midden-Drenthe 22

27 5. Conclusie

28 6. Uitvoeringsagenda

30 Afkortingen
Bronvermelding

Samenvatting

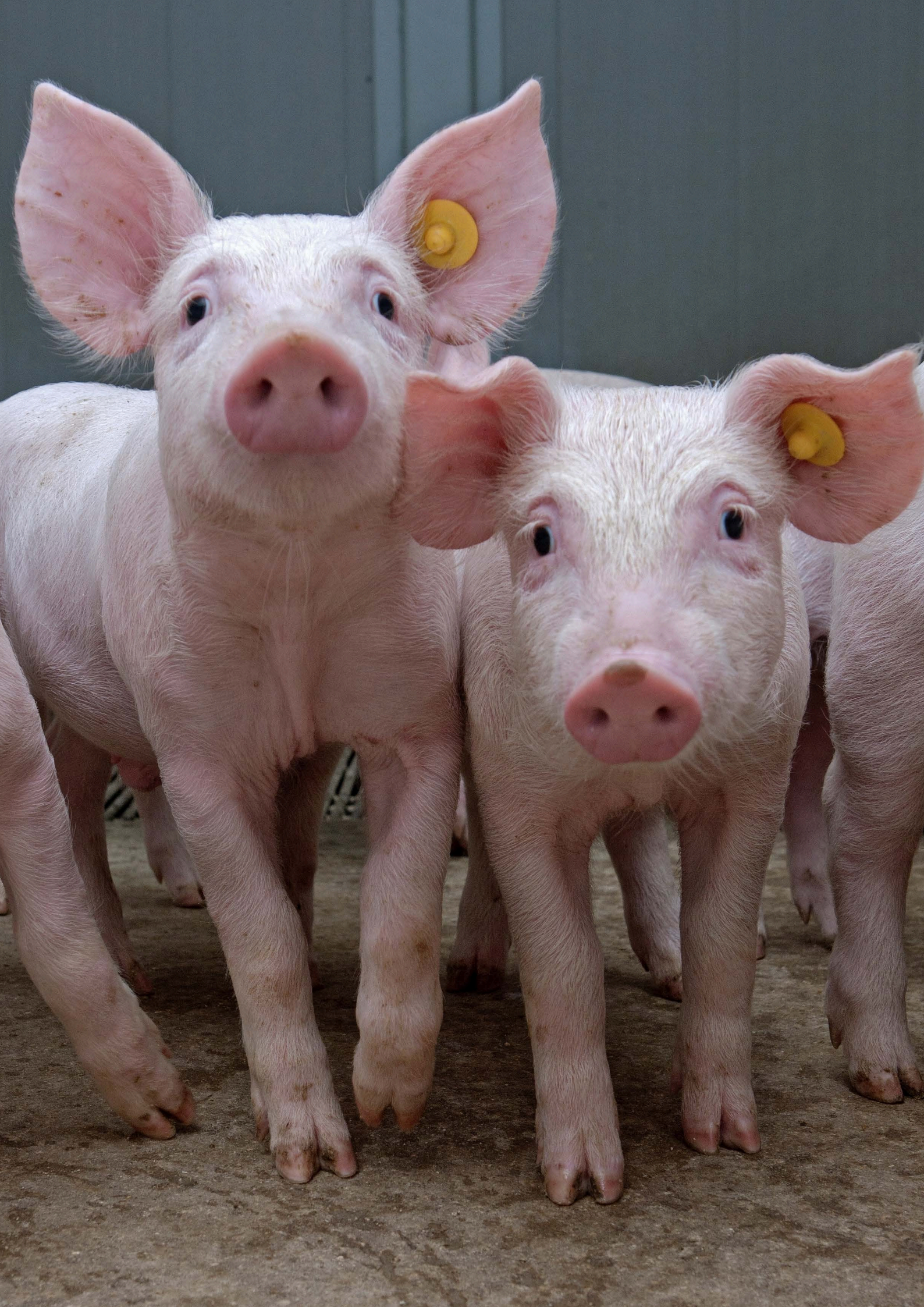
De landbouwvisie Boeren met Perspectief schetst een breed gedragen beeld van de toekomst van de agrarische sector en de omgeving in Midden-Drenthe. De visie is opgesteld door boeren en tuinders uit de gemeente, voor inwoners, beleidsmakers, bestuurders en alle organisaties die in het landelijk gebied actief zijn. Op basis van een bureaustudie, vragenlijst, interviews en bijeenkomsten met meer dan 150 agrariërs wordt duidelijk dat de sector zich bewust is van de grote veranderingen die op haar afkomen. Thema's als stikstof, klimaat, water, natuur en ruimtegebruik zorgen voor een toenemende druk op de landbouw, terwijl tegelijkertijd de maatschappelijke verwachtingen groeien. Deze visie maakt duidelijk dat agrariërs bereid zijn om mee te bewegen en een evenredige bijdrage te leveren, maar dat dit alleen mogelijk is wanneer er voldoende ruimte blijft om te ondernemen en er sprake is van een eerlijk en toekomstbestendig verdienmodel.

De landbouw is een essentiële pijler onder de plattelandseconomie en brede welvaart in Midden-Drenthe. Naast voedselproductie leveren boeren een belangrijke bijdrage aan werkgelegenheid, landschapsonderhoud, leefbaarheid en sociale samenhang in en rond de dorpen. Tegelijkertijd ontwikkelt de sector zich continu, onder meer op het gebied van het verlagen van de milieu-impact, innovatie en samenwerking. Hiervoor is stabiel en betrouwbaar beleid nodig, zodat ondernemers kunnen investeren in de toekomst. Ook wordt benadrukt dat de kosten van de maatschappelijke behoeften eerlijk verdeeld moeten worden over de hele samenleving.

De visie is opgebouwd uit vijf centrale thema's

De visie is opgebouwd uit vijf centrale thema's die samen richting geven aan de toekomst van de sector in Midden-Drenthe. In het hoofdstuk economische waarde wordt het belang van een sterk verdienvermogen en erkenning van de bijdrage van de landbouw aan brede welvaart benadrukt. Ontwikkelruimte en innovatie richt zich op de noodzaak van ruimte om te ondernemen en te investeren, met speciale aandacht voor jonge agrariërs en nieuwe technieken en innovaties. In bodem en water staat duurzaam beheer centraal, met aandacht voor bodemkwaliteit, waterbeschikbaarheid en een zorgvuldige omgang met mest en gewasbescherming. Het hoofdstuk inrichting van het landelijk gebied beschrijft de spanningen tussen landbouw, natuur en andere ruimteclaims en pleit voor behoud van landbouwgrond en een actieve rol van agrariërs in gebiedsprocessen. Tot slot benadrukt het hoofdstuk samenwerking in Midden-Drenthe het belang van goede samenwerking met overheden, terrein beherende organisaties en burgers en het versterken van de relatie tussen boer en samenleving.

De visie wordt afgesloten met een concrete uitvoeringsagenda, waarin acties, verantwoordelijken en samenwerkingspartners zijn benoemd. Deze agenda vormt de brug tussen visie en praktijk en laat zien hoe de sector samen met andere partijen wil blijven werken aan een toekomstbestendig landelijk gebied.

Voorwoord

De landbouw is geen sector, de landbouw is een samenleving.

Die zin zegt voor mij veel over Midden-Drenthe.

Landbouw hoort hier al generaties lang bij. Boeren hebben niet alleen hun bedrijven opgebouwd, maar ook mee bepaald hoe ons landschap eruitziet. Van de oude esdorpen tot de veenontginningen rond Smilde en Witteveen. Het landschap dat we nu kennen, is voor een belangrijk deel ontstaan door de mensen die hier woonden, werkten en de grond gebruikten.

Ook vandaag houdt landbouw niet op bij het boerenerf. Rond ieder bedrijf staan weer andere mensen en bedrijven. Mensen die werken bij een loonwerker, leverancier of ander bedrijf in de agroketen wonen vaak gewoon in dezelfde dorpen. Daar komen we elkaar weer tegen en zetten we ons samen in voor onze omgeving.

Dat zie je in het verenigingsleven, bij de vrijwillige brandweer en bij allerlei activiteiten in onze dorpen. Maar ook gewoon als iemand hulp nodig heeft en voor een ander klaarstaat. We noemen dat hier naoberschap. Zo zijn landbouw, bedrijvigheid en onze dorpen door de jaren heen met elkaar verbonden geraakt. Die verbondenheid is een belangrijke kracht van ons platteland.

Daar mogen we trots op zijn. En misschien nog wel meer op de vele jonge ondernemers die in Midden-Drenthe verder willen. Dat maakt onze gemeente al jaren bijzonder. Jonge mensen kiezen ervoor om een bedrijf over te nemen, te investeren en hier hun toekomst op te bouwen. Ze hebben ideeën, zien kansen en willen vooruit. Dat is niet vanzelfsprekend en het is iets om zuinig op te zijn.

Natuurlijk verandert er veel om ons heen. Er liggen vragen over natuur, water, klimaat, wonen en energie. Ook de landbouw verandert mee. Dat is niet nieuw. Boeren hebben zich altijd aangepast en zullen dat blijven doen. Maar veranderen lukt het beste als er ook ruimte is om te ondernemen, te investeren en zelf oplossingen te vinden.

Daarom moeten we bij de toekomst van de landbouw niet alleen kijken naar wat er anders moet. We moeten vooral kijken naar wat we in Midden-Drenthe in handen hebben en hoe we dat sterker kunnen maken. Een sterke landbouw, een mooi landschap, ondernemende mensen en levende dorpen kunnen heel goed samen opgaan.

Deze landbouwvisie gaat daarom over meer dan boerenbedrijven. Het gaat over de ruimte om te ondernemen, over de volgende generatie en over de dorpen en het landschap waarin we samen leven.

Het gaat uiteindelijk over de toekomst van Midden-Drenthe.

Namens de werkgroep landbouwvisie,

Jacob Nijhoff
Lid werkgroep

1

De landbouwvisie

1.1 Inleiding

De agrarische sector is volop in beweging. We zien dit terug in de gemeente Midden-Drenthe, in de provincie en in de rest van Nederland. Zo werkt de provincie aan het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), onder andere om de vergunningverlening in Drenthe van het stikstofslot te halen. Een programma waar agrariërs kritisch naar kijken vanwege de zeer grote opgave die bij de landbouw wordt neergelegd. Gemeente Midden-Drenthe werkt daarnaast aan het initiatief 'Op Drentse Grond', met het doel om de samenwerking in de agrarische keten te bevorderen. Dit vraagt om in gesprek te gaan mét ons, in plaats van óver ons. Daarom ligt voor u de landbouwvisie Boeren met Perspectief van Midden-Drenthe, waarin wij onze visie op de toekomst delen.

Met 'wij' bedoelen we alle boeren en tuinders uit Midden-Drenthe die hebben meegewerkt aan deze visie: meer dan 150 in totaal. Met behulp van een vragenlijst, tien persoonlijke interviews en groepsgesprekken tijdens drie bijeenkomsten is een breed gedragen toekomstbeeld ontstaan. Dit toekomstbeeld laat verschillen tussen bedrijven zien, maar maakt vooral duidelijk wat ons bindt: de ambitie om te blijven werken aan een sterke agrarische sector met een stabiel verdienmodel.

1.2 Doel en gebruik

Deze landbouwvisie is geschreven vanuit het perspectief van boeren en tuinders uit Midden-Drenthe en laat zien hoe wij de toekomst van de landbouw voor ons zien. De visie bevat belangrijke uitgangspunten voor de gebiedsprocessen. Daarnaast is het te gebruiken bij de vorming van beleid van de provincie, gemeente, het waterschap, terrein beherende organisaties (TBO's) en andere partners in het buitengebied. Daarmee bevat deze landbouwvisie niet alleen een beschrijving van wat er leeft in de sector, maar is het ook een handleiding voor verdere samenwerking.

1.3 Totstandkoming van de visie

De landbouwvisie is het resultaat van een bureaustudie en een proces waar circa 150 boeren en tuinders aan hebben meegewerkt. Akkerbouwers, bloementelers, melkveehouders, bollentelers, varkens-, kalver-, vleesvee- en pluimveehouders: alle bedrijfstypen in Midden-Drenthe hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan deze visie.

Vragenlijst

In het najaar van 2025 is er een vragenlijst gedeeld onder alle boeren en tuinders in de gemeente. Voor de selectie van de adressen is gebruik gemaakt van gegevens van de Kamer van Koophandel. In totaal zijn 461 bedrijven benaderd om deel te nemen aan de vragenlijst. De vragenlijst is in totaal 100 keer ingevuld.

Drie bijeenkomsten

In het voorjaar van 2026 zijn drie bijeenkomsten georganiseerd voor boeren en tuinders, met het doel om gezamenlijk in gesprek te gaan over zes thema's: bodem en water, verdienmodellen, ontwikkelruimte, innovatie, inrichting landelijk gebied en samenwerking. De bijeenkomsten in Westerbork, Beilen en Smilde zijn door 91 agrariërs bezocht.

Tien interviews

Om een beeld te krijgen van de vraagstukken per bedrijfstype, zijn tien agrariërs individueel geïnterviewd. Bij de selectie van de interviews is gekozen voor een variatie aan bedrijfstypen en een goede spreiding over de gemeente.

Meeleesronde

Vijf agrariërs uit Midden-Drenthe hebben de conceptversie van deze landbouwvisie gelezen en beoordeeld op volledigheid en juistheid. De reacties op het concept zijn waar mogelijk verwerkt in de tekst.

2

Achtergrond en trends

De Nederlandse landbouw heeft zich in de afgelopen tachtig jaar ontwikkeld tot een zeer innovatieve sector. Internationaal staat de Nederlandse boer bekend om diens specialistische kennis en expertise. Dit is terug te zien in onze positie als één van de grootste exporteurs van landbouwproducten wereldwijd, waarbij circa 80% van de afzet plaatsvindt binnen Europa[1]. Daarmee levert Nederland een belangrijke bijdrage aan de voedselvoorziening van het Europese continent. Ook in Drenthe is de landbouw van groot economisch belang. De agrarische sector, inclusief bijbehorende ketens, vertegenwoordigt 9,5% van het bruto binnenlands product[2] van de provincie[3].

Landbouw in Midden-Drenthe

De gemeente Midden-Drenthe is met een oppervlakte van circa 345 km^2 een uitgestrekte plattelandsgemeente in het hart van Drenthe. De landbouw is hier beeldbepalend en vormt al generaties lang een dragende functie van het buitengebied. Maar liefst 25.000 hectare is in gebruik als agrarisch terrein. Daarmee vormt de landbouw een belangrijk onderdeel van het grondgebruik in de gemeente[4].

Kleinere sector, grotere bedrijven

Zowel landelijk als lokaal is het aantal landbouwbedrijven sterk afgenomen. De sector krimpt, terwijl de bedrijven die blijven vaak groter worden. Daar waar de overheid probeert te sturen op schaalverkleining, verduurzaming en extensivering, heeft het beleid in werkelijkheid precies het tegenovergestelde effect. Met elke 'regel erbij', zijn het doorgaans de kleinere agrarische ondernemers die niet meer kunnen voldoen aan de eisen. In combinatie met de stikstofopgave, gedwongen mestafzet en de stijgende grondprijzen verwachten we dat de afname van het aantal landbouwbedrijven doorzet. Gestapelde regelgeving werkt daarmee tegen de gewenste doelen om de sector te verduurzamen.

Druk op landbouwgrond

Midden-Drenthe is bij uitstek een landbouwgebied. De vruchtbare, hoge zandgronden zijn zeer geschikt voor zowel akkerbouw als veeteelt. Maar ook in Midden-Drenthe is de ruimte beperkt: door andere ontwikkelingen zoals woningbouw, de energietransitie en natuurontwikkeling neemt de druk op landbouwgrond enorm toe. De uitbreiding van het defensieterrein tussen Assen en Hooghalen en het opkopen van gronden door Prolander[5] zorgen voor extra druk en hoge grondprijzen. Ook lokaal pachten wordt steeds moeilijker in de huidige grondmarkt. In Drenthe willen we zorgvuldig omgaan met onze landbouwgrond en de agrarische gronden behouden, zodat er voldoende ruimte blijft om te boeren in Midden-Drenthe.

Boer en samenleving

De band tussen boeren en burgers is in de afgelopen decennia aanzienlijk veranderd. Waar vroeger vrijwel iedereen wel een familielid, vriend of kennis had die in de landbouw werkzaam was, is deze directe verbinding tegenwoordig veel minder vanzelfsprekend. Hierdoor is de afstand tussen de consument en het product in de winkel groter geworden. Tegelijkertijd groeit de belangstelling voor producten die lokaal en duurzaam zijn geproduceerd. Agrariërs spelen hierop in door bijvoorbeeld hun producten rechtstreeks vanaf

het erf te verkopen. Deze initiatieven zijn wel kwetsbaar door de strenge regels voor huisverkoop en de kosten, baten en tijdsinvestering die ermee gemoeid gaan.

De samenleving vraagt van boeren en tuinders om een steeds bredere rol te vervullen, bijvoorbeeld op het gebied van zorg, natuurbeheer, biodiversiteit, duurzaamheid en klimaat. Toch blijft de consument in de praktijk kiezen voor de laagste prijs. Dit betekent dat er een extra geldstroom nodig is, omdat de maatschappelijke rekening niet via het product wordt betaald. Dit maakt het voor de sector lastig om te blijven investeren in innovaties en minder milieu-impact. Een eerlijke verdeling van kosten, opbrengsten en marges tussen boeren, burgers, supermarkten en overheden is een belangrijke uitdaging voor de toekomst.

Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe

De provincie Drenthe werkt aan het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Het doel van dit programma is onder andere om de vergunningverlening in Drenthe weer op gang te brengen, zodat de landbouw, industrie en de woningbouw weer de ruimte krijgen om zich te blijven ontwikkelen. Hiervoor is stikstofreductie en natuurherstel noodzakelijk. In het TLGD wordt op dit moment een grote opgave bij de landbouw neergelegd. Maar liefst 30% van de stikstofreductie moet in de veehouderij worden gerealiseerd, bovenop de 60% reductie die al sinds de jaren '90 heeft plaatsgevonden. In de aandachtsgebieden komt hier nog eens 13% reductie bij.

In de aandachtsgebieden worden de komende jaren gebiedsprocessen opgestart. Dit zijn gesprekken met boeren en burgers over de doelstellingen per gebied, om de extra 13% stikstofreductie te behalen. In Midden-Drenthe zijn vooral de gebiedsprocessen in het Elperstroomgebied en het Oude Diep van belang. Het is nog onduidelijk hoe de gebiedsprocessen er precies uit komen te zien en welke voorwaarden de provincie hieraan stelt. De sector kijkt kritisch naar de doelstellingen op het gebied van stikstof, nitraat en gewasbescherming. Voor ons staat voorop dat onze sector bepalend is voor de uitkomsten van de gesprekken. Alleen als onze inbreng serieus wordt genomen, zijn we bereid om mee te doen.

1. LTO, 2023, p. 10 – 12.
2. Het bruto binnenlands product van Drenthe is de totale marktwaarde van alle goederen en diensten die jaarlijks in Drenthe worden geproduceerd.
3. Provincie Drenthe, 2024, p. 14.
4. Centraal Bureau voor de Statistiek, 2026.
5. Uitvoeringsorganisatie van de provincie Drenthe.

3 Ambities

De landbouwvisie is uitgewerkt langs vijf thema's: economische waarde, ontwikkelruimte en innovatie, bodem en water, inrichting landelijk gebied en samenwerking in Midden-Drenthe. Deze thema's staan niet op zichzelf, maar worden in relatie tot elkaar beschreven. De rode draad is terug te brengen naar de volgende vier ambities:

1

Een economisch sterke en toekomstbestendige agrarische sector

Er is een sterke agrarische sector in Midden-Drenthe met een stabiel en eerlijk verdienmodel, waarin boeren primair kunnen blijven ondernemen op basis van hun kernactiviteit. Er wordt volop geïnvesteerd in Midden-Drenthe en zo vormt de sector de motor onder de economie. Innovatie en maatschappelijke prestaties zijn tenminste kostenneutraal of kunnen onderdeel zijn van een verdienmodel waarin de overheid en de hele keten – van producent tot consument – haar verantwoordelijkheid neemt. Alleen met voldoende economische perspectief en aanvaardbare regelgeving kunnen agrariërs blijven investeren in de toekomst.

2

Werken aan voldoende voedsel, gewassen en producten

Wij zorgen voor voldoende, veilige en kwalitatief hoogwaardige producten in de schappen. Hiermee garanderen we niet alleen (voedsel) zekerheid, maar houden we gewassen en producten ook betaalbaar voor de consument. Alleen dankzij voldoende agrarische activiteit in Midden-Drenthe kunnen we deze kernwaarden behouden. Een belangrijke voorwaarde is dat er voldoende landbouwgrond beschikbaar blijft in Midden-Drenthe.

3

Ruimte voor landbouw in balans met natuur en maatschappelijke opgaven

Wij zetten in op het behoud en verstandig gebruik van landbouwgrond, waarbij landbouw een volwaardige plek houdt naast natuur, wonen en andere ruimteclaims. Ontwikkelingen in het landelijk gebied moeten plaatsvinden met ruimte voor maatwerk en met agrariërs als volwaardige gesprekspartner aan tafel. Landbouw blijft de belangrijkste functie van het buitengebied. We dragen actief bij aan doelen op het gebied van bodem, water, biodiversiteit en klimaat, zonder dat dit ten koste gaat van het voortbestaan van agrarische bedrijven.

4

Sterke samenwerking en verbinding tussen boer, overheid en samenleving

Wij bouwen continue aan een landelijk gebied waarin samenwerking centraal staat, gebaseerd op vertrouwen, gelijkwaardigheid en wederzijds begrip. Dit betekent een betere samenwerking tussen agrariërs, overheden, terrein beherende organisaties en andere partners, maar ook een sterkere verbinding met de burger. Door transparantie en duidelijke communicatie verkleinen we de afstand tussen boer en burger en werken we samen aan een leefbaar platteland.

Onze visie

4.1

Economische waarde

In Midden-Drenthe is de agrarische sector hét fundament onder de plattelandseconomie. In geen enkele andere Drentse gemeente is de netto toegevoegde waarde en de werkgelegenheid in de agrarische keten zo hoog als in Midden-Drenthe. Van de totale netto toegevoegde waarde van de hele provincie, neemt Midden-Drenthe bijna 25,0% voor haar rekening[6]. Het aandeel arbeidsplaatsen ligt op zo'n 19,0%[7] van het totaal. Elke boer en tuinder zorgt gemiddeld genomen voor vijf extra banen op het erf of in de agrarische keten. Daarmee is de agrarische sector in Midden-Drenthe één van de belangrijkste werkgevers in het landelijk gebied.

Brede welvaart

Onze waarde laat zich niet enkel uitdrukken in economische cijfers: we leveren ook een belangrijke bijdrage aan de welvaart in brede zin. Brede welvaart omvat de algemene kwaliteit van leven, zoals gezondheid, de leefomgeving, sociale cohesie en de plattelandscultuur. Als producent beheren we het landschap en dragen zo bij aan een aantrekkelijke leefomgeving voor bewoners en recreanten. Agrariërs zijn ook nauw betrokken bij het dorp en verenigingen: bijvoorbeeld als bestuurder, lid, sponsor of als organisator van activiteiten. De werkgelegenheid die wij creëren, zorgt voor arbeidsparticipatie van jonge werknemers. Dit behoudt de leefbaarheid op het platteland en zorgt mede voor de instandhouding van voorzieningen. De agrarische sector is één van de weinige sectoren die economisch, ecologisch én sociaal-maatschappelijk het verschil maakt. Zonder agrarische activiteiten valt het platteland in Midden-Drenthe stil. Wanneer boerenbedrijven de ruimte krijgen om zich te blijven ontwikkelen, profiteert het hele platteland: van leefbaarheid tot landschap, van werkgelegenheid tot welzijn. We roepen bestuurders en beleidsmakers op om onze bijdrage aan de brede welvaart te erkennen, waarderen en zwaar mee te wegen in de vorming van beleid.

De hoofdtak is onze beste tweede tak

Op en rond onze erven in Midden-Drenthe werken we elke dag voor de Nederlandse en Europese consument en voor de wereldmarkt. Het lijkt vanzelfsprekend dat voedsel en andere producten altijd beschikbaar zijn, waarbij de consument zelden lege schappen in de winkels aantreft. Dit is een luxe waar te weinig aandacht en erkenning voor is. Met de onrust in de wereld staat het garanderen van voedselzekerheid en betaalbaarheid weer hoog op de agenda. Juist nu is het moment om in onze agrarische bedrijven te investeren!

Waardering voor ons primaire verdienmodel staat voorop. Een tweede tak naast het landbouwbedrijf kan een (bij)verdienste zijn. Wij willen onze boterham kunnen blijven verdienen met de producten die wij voor de markt produceren. Hier is

Hier zetten we op in:

- Behoud van werkgelegenheid op het platteland, dankzij de agrarische bedrijven in Midden-Drenthe;
- Behoud van onze bijdrage aan de brede welvaart in de dorpen: leefbaarheid, landschap, werkgelegenheid en welzijn;
- Een beloning die in verhouding staat tot de geleverde kwaliteit, maatschappelijke prestaties en kosten van productie, lokaal én op de wereldmarkt;

onze bedrijfsvoering op ingericht en zijn de bijbehorende investeringen op afgestemd. De maatstaven van de consument zijn daarbij leidend, samen met een beloning die in verhouding staat tot de geleverde kwaliteit, maatschappelijke prestaties en kosten van productie. De overheid kan hieraan bijdragen door de vorming van extra beperkende regels te vermijden.

Verduurzaming als verdienmodel

De maatschappij vraagt van de agrarische sector om te verduurzamen. Invulling geven aan deze maatschappelijke vraag is doorgaans geen verdienmodel. Investeringen in emissie reducerende maatregelen, mestverwerking, nieuwe teelten en toenemende administratieve lasten verhogen de kostprijs, terwijl de opbrengsten gelijk blijven of dalen. Bij extensivering of schaalverkleining nemen de opbrengsten zelfs af. Subsidies kunnen het opbrengstverlies tijdelijk compenseren, maar dragen niet bij aan een continu en stabiel inkomen. Het is de vraag of het wegvallen van het verdienvermogen van de agrariër gedragen kan worden door de maatschappij. Wij pleiten daarom voor een eerlijkere verdeling van 'de maatschappelijke rekening', waarbij de overheid, de boer, verwerker, retailer en de consument hun steentje bijdragen.

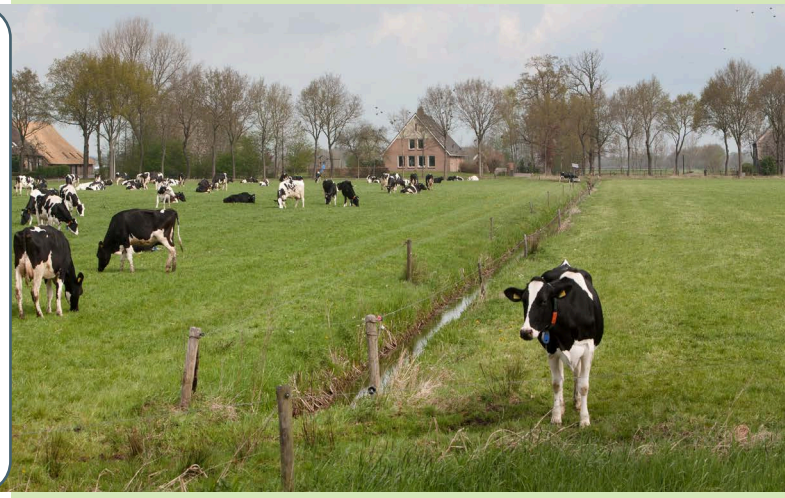
[6] WUR, 2025, p.54

[7] WUR, 2025, p. 54

Agrarische subsidies

De overheid verstrekt op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau uiteenlopende agrarische subsidies voor verschillende doeleinden, zoals het stimuleren van verduurzaming en innovaties. Wij vinden dat subsidies doelmatig moeten worden ingezet, bijvoorbeeld voor het aanjagen of opstarten van initiatieven en innovaties die uit de sector zelf komen. Subsidies zijn wat ons betreft géén verdienmodel! Het zijn nu vaak kortlopende regelingen die niet geschikt zijn voor langjarige investeringen. Betrouwbare en langjarige subsidieregelingen helpen om subsidiegeld een goede bestemming te geven. Het is belangrijk dat subsidies voor iedereen beschikbaar zijn en dat het budget voldoende is om alle aanvragers te bedienen.

- Waardering voor ons primaire verdienmodel en de producten die wij produceren;
- Voorkomen van de vorming van extra regels die ons primaire verdienmodel ondermijnen;
- Een betere verdeling van 'de maatschappelijke rekening' en de marges tussen boer, verwerker, retailer en de consument, met behulp van een pilot binnen 'Op Drentse Grond';
- Betrouwbare en langjarige subsidieregelingen voor het aanjagen of opstarten van initiatieven die uit de sector komen.

4.2

Ontwikkelruimte en innovatie

In Midden-Drenthe zijn veel jonge agrariërs actief. Veelal opvolgers die het bedrijf hebben overgenomen of klaarstaan om het bedrijf over te nemen. Deze wisseling van de wacht brengt vernieuwing met zich mee. Jonge boeren en tuinders hebben bijvoorbeeld de ambitie om het bedrijf uit te breiden, aan de slag te gaan met mono-mestvergisting of de bedrijfsvoering te verduurzamen. Niet alleen om meer omzet te genereren, maar ook om invulling te geven aan de wensen uit de samenleving. Voor deze nieuwe generatie agrariërs is en blijft ontwikkelruimte nodig. Ruimte om te ondernemen en te investeren in stallen of schuren, landbouwgrond, dierenwelzijn en milieu innovaties. Hoe beter het verdienvermogen van de boer, hoe meer ruimte er is om bij te dragen aan maatschappelijke doelen.

Vergunningverlening

Met het slot op de vergunningverlening is het voor veel opvolgers op dit moment onzeker hoe de toekomst eruitziet. Of agrariërs nu willen intensiveren of extensiveren, verbreden of juist specialiseren: zonder betrouwbaar en stabiel overheidsbeleid is het niet mogelijk om keuzes te maken. Dit zorgt niet alleen voor een negatieve economische impact, maar ook voor emotionele stress bij onze boerengezinnen, werknemers en de omgeving. De provincie wil met het TLGD de vergunningverlening weer op gang brengen. Tegelijkertijd maken wij ons zorgen omdat de stikstofrekening vooral bij de landbouw wordt neergelegd. Bij het bepalen van de stikstofnorm roepen we de provincie daarom op om niet alleen naar de toekomst te kijken, maar ook naar de stikstof die al is gereduceerd. Het is bovendien belangrijk dat naast de landbouw ook andere sectoren (mobiliteit, industrie, bouw en energie) evenredig bijdragen aan de oplossing. We pleiten voor de komst van een Drentse stikstofbank, zodat de groene stikstofruimte beschikbaar blijft voor de landbouw in Drenthe.

Betrouwbare innovaties

De overheid vraagt van onze sector om de emissie uitstoot te verlagen. Wij vragen op onze beurt aan de overheid om ook op dit vlak een langjarig en stabiel beleid te voeren. We staan open voor onderzoek en nieuwe maatregelen, met als voorwaarde dat ze een bewezen reductie opleveren. Het effect van de innovaties moet geborgd zijn, zonder dat dit in een later stadium kan worden herzien. Alleen dan zijn wij bereid om investeringen te doen voor de lange termijn.

Hier zetten we op in:

- Ontwikkelruimte voor (jonge) agrariërs, in de breedste zin van het woord;
- Groene stikstofruimte behouden voor de landbouw met behulp van een Drentse stikstofbank;
- Maximale ondersteuning van lokale initiatieven voor mono-mestvergisting, om de uitstoot van CO2, stikstof en methaan te verlagen;
- Bewezen emissie reducerende maatregelen, bijvoorbeeld via een pilot vanuit Op Drentse Grond.

Mono-mestvergisting en de stikstofparadox

Er zijn agrariërs in Midden-Drenthe die kansen zien in mono-mestvergisting voor de productie van groen gas. Deze verwaarding van mest zorgt voor minder uitstoot van CO2, stikstof en methaan en draagt bovendien bij aan de energietransitie. De bouw van mono-mestvergisters wordt geremd door de stikstofopgave, terwijl deze ontwikkeling juist bijdraagt aan de oplossing van het probleem. Daarnaast leidt een vergunningaanvraag vaak tot een juridische heropening van de NB-vergunning met alle risico's van dien. We willen dat de vergunningverlening voor mono-mestvergisting zo snel mogelijk op gang komt, waarbij het behouden of verkrijgen van een NB-vergunning gegarandeerd is.

4.3

Bodem en water

Bodem en water vormen letterlijk en figuurlijk de grond onder ons bestaan. Alle boeren en tuinders hebben belang bij een goed functionerende bodem en een goede waterhuishouding. Zonder voldoende organische stof in de bodem en de beschikbaarheid van voldoende water, kunnen onze gewassen niet groeien en kan ons vee niet grazen. Als sector zijn we daarom altijd op zoek naar manieren om de bodem en de waterhuishouding rond onze bedrijven te verbeteren. Denk hierbij aan de teelt van nieuwe rassen en andere gewassen, het bewust toepassen van gewasbescherming en andere vormen van onkruidbestrijding zoals eco-ploegen. Agrariërs uit Midden-Drenthe werken bovendien samen met het waterschap aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Dit heeft niet alleen economische voordelen, maar draagt ook bij aan ecologische en landschappelijke waarden.

Bodem en bemesting

Alles wat groeit en bloeit heeft voeding nodig – onze landbouwgewassen in het bijzonder. Een robuuste bodem bestaat uit voldoende organische stof en een actief bodemleven. Goede bemesting draagt hieraan bij, net als vernieuwende (regeneratieve) landbouwmethoden. De mix van akkerbouw- en veebedrijven in Midden-Drenthe zorgt bij uitstek voor een goede bodemkwaliteit. De uitruil van landbouwgrond zorgt namelijk voor meer gewasrotatie en minder monocultuur. De opslag van mest, mestverwaarding en mestplaatsing door veehouders op akkerbouwpercelen draagt bovendien bij aan de vruchtbaarheid van de bodem en voorkomt overbemesting en uitspoeling van meststoffen.

Door het afschaffen van derogatie staat goed bodembeheer onder druk. Dierlijke mest moet tegen hoge kosten worden afgevoerd, terwijl de aanvoer van kunstmest alleen maar toeneemt. Dankzij de hoge energieprijzen is kunstmest bovendien heel duur geworden. Wij pleiten daarom voor meer mogelijkheden om dierlijke en vaste mest te gebruiken, zodat het gebruik van kunstmest kan worden beperkt. Dit is niet alleen beter voor de portemonnee, maar ook voor het milieu. Het voorkomt verschraling van landbouwgrond en zorgt voor een betere habitat voor weidevogels. We zien ook mogelijkheden om de mestplaatsingsruimte uit te breiden

“Wij proberen invulling te geven aan alles wat op ons afkomt, zoals de emissie van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Ik vind de laatste jaren de sloten en het water alleen maar schoner geworden. Als ik als agrariër om me heen kijk dan doen we het best goed.”

Harry Haveman, bloemenkweker in Smilde

naar natuurgrond om verdere verschraling van natuurgebieden tegen te gaan.

Waterkwaliteit

Slechts een klein oppervlak van Midden-Drenthe ligt in een NV-gebied. Dit laat zien dat de waterkwaliteit in onze gemeente over het algemeen goed is. Wij zien de waterhuishouding niet als een verzameling van losse meetpunten, maar als één samenhangend hydrologisch systeem. Een integrale benadering is nodig om vervuiling bij de bron aan te pakken. Denk bijvoorbeeld aan verontreiniging uit steden en dorpen, dat dankzij extreme buien uitspoelt naar het buitengebied. Maar ook aan het effect van riooloverstorten op de kwaliteit van het oppervlaktewater. We vragen het Waterschap om te onderzoeken welke meetmethoden er zijn waarbij het hele hydrologische systeem wordt meegenomen, zodat er een beter beeld ontstaat van de waterkwaliteit in ons gebied.

Waterbeschikbaarheid

De beschikbaarheid van voldoende water is in de toekomst niet vanzelfsprekend. Voor Midden-Drenthe is het belangrijk dat er voldoende water uit het IJsselmeer beschikbaar blijft, zodat het Oranjekanaal en de Drentse Hoofdvaart kunnen blijven fungeren als belangrijke beregeningsaders. We zullen bovendien meer moeten doen om zoet water vast te houden in Midden-Drenthe. Als sector staan we ervoor open om te onderzoeken hoe wij op bedrijfsniveau meer water kunnen vasthouden. Deze aanpak is nodig om wateropslag en waterberging op de juiste plaatsen te realiseren. We zien waterberging als een maatschappelijke dienst waar ook een passende financiële vergoeding tegenover moet staan. Vernatting van gronden willen we voorkomen om de grond goed bewerkbaar te houden en het risico op dierziekten te verkleinen.

Waterberging en dierziekten

In onze gemeente zijn veel pluimveebedrijven gevestigd. Het toenemende aantal ganzen (broedvogels en overwinteraars) zorgt voor meer risico op vogelgriep en faunaschade aan gewassen. Ganzen leven en foerageren in waterrijke gebieden en op graslanden. Om ons pluimvee te beschermen tegen vogelgriep, willen we dat er geen waterbergingen worden gerealiseerd in de buurt van pluimveebedrijven. Stilstaand water is ook een risico voor andere veebedrijven, waar knutten op afkomen die ziekten zoals onder andere blauwtong kunnen verspreiden. Ook hiervoor geldt dat wij de aanleg van een waterberging in de buurt van een veestal sterk afraden.

Lokaal peilbeheer en beregeningszekerheid

Als sector dragen we significant bij aan goed bodem- en waterbeheer. In Europees, landelijk en provinciaal beleid is te weinig ruimte voor maatwerk. Daarom pleiten wij voor meer maatwerkmogelijkheden, zodat wij lokaal beter kunnen inspelen op de effecten van klimaatverandering. Denk hierbij aan lokaal peilbeheer, zodat we de waterhuishouding rond onze bedrijven beter kunnen sturen. Dit is vooral belangrijk in extreem natte en droge perioden. Tijdens droogte willen we zeker zijn van beregeningsmogelijkheden om stabiele opbrengsten te garanderen.

Gewasbescherming

Het maatschappelijk debat over gewasbescherming staat op scherp. Onderweg op de trekker ervaren kwekers en akkerbouwers elke dag deze druk. Voor burgers kan een veldspuit gelijk staan aan gif, ook als er geen chemisch middel in de machine zit. Tegelijkertijd delen boer en burger dezelfde visie: hoe minder gewasbescherming we kunnen gebruiken, hoe beter het is.
We willen benadrukken dat gewasbescherming geen luxe is, maar een noodzaak.

Gewasbescherming is nodig om onze teelten te beschermen tegen misoogsten. Als sector staan we niet stil en kijken we constant naar manieren om onze gewassen sterker te maken. Denk bijvoorbeeld aan de keuze voor rassen die van nature beter bestand zijn tegen ziekten en plagen, of natuurlijke vormen van gewasbescherming met behulp van insecten. We staan open voor deze alternatieven, mits ze even effectief en voldoende betaalbaar zijn. Waar mogelijk kiezen we voor precisiegewasbescherming, waarbij we tot 90% van het middelengebruik kunnen reduceren.

Met goede communicatie kunnen wij zelf bijdragen aan kennisoverdracht en de juiste beeldvorming. Maar hier ligt ook een grote verantwoordelijkheid bij de overheid. We doen een oproep aan de gemeente, provincie en het Rijk om duidelijk te communiceren over gewasbescherming, omdat dit onderwerp structureel aandacht behoeft. Er is behoefte aan een uitleg gebaseerd op feiten in plaats van emoties. Dit draagt niet alleen bij aan realistische beeldvorming, maar ook aan het gevoel van veiligheid van telers en akkerbouwers in het veld.

[9] De Drentse Lelie, 2026.

Hier zetten we op in:

- Een integrale benadering van de waterkwaliteit, zodat vervuiling bij de bron wordt aangepakt;
- (Pilot)activiteiten binnen 'Op Drentse Grond', zoals regeneratieve landbouw, nieuwe teelttechnieken, gewasrotatie, robotisering en het bevorderen van de boer-burger verbinding;
- Waterbeschikbaarheid borgen door meer water vast te houden op daarvoor geschikte plekken;
- De aanleg van waterbergingen voorkomen nabij (pluim)veebedrijven, om de kans op dierziekten te verkleinen;
- Beregeningszekerheid om extreme droogte het hoofd te kunnen bieden;
- Lokaal peilbeheer voor een beter afgestemde waterhuishouding;
- Meer gebruik van dierlijke en vaste mest en vermindering van kunstmest;
- Doelmatig gebruik van gewasbescherming, met aandacht voor mens, dier en milieu;
- Bescherming van boeren en tuinders tegen (gevoelens van) onveiligheid door het maatschappelijke debat over gewasbescherming.

De Drentse Lelie

De Drentse Lelie is een initiatief van alle lelietelers in de provincie Drenthe, dat is opgezet om de lelieteelt structureel te verduurzamen. De telers nemen hierin gezamenlijk de verantwoordelijkheid en werken samen met onafhankelijke onderzoekers en de provincie Drenthe. Hierin staat doelsturing centraal: niet het middel, maar het resultaat voor het milieu, de bodem en de leefomgeving zijn leidend. Dit gebeurt onder meer door het gebruik van sterke rassen, nauwkeurige monitoring, sensortechnologie en het terugbrengen van gewasbeschermingsmiddelen. De eerste resultaten laten zien dat deze aanpak leidt tot concrete en meetbare verbeteringen[9]. Wij moedigen de telers aan om deze samenwerking voort te zetten.

“We doen vrij actief mee met agrarisch natuurbeheer. Ik denk dat het heel sterk is als je daaraan meedoet. Je hebt er veel voordelen van en het doet wat voor de omgeving. Zo houden we zelf het natuurbeheer in de hand.”

Jurgen Supèr, akkerbouwer in Witteveen

Uitbreiding defensie

Boeren tussen Assen en Hooghalen zijn geconfronteerd met de uitbreiding van het militaire oefenterrein De Haar. Het oefenterrein wordt vergroot van circa 400 hectare naar ongeveer 700 hectare, wat ten koste gaat van vruchtbare landbouwgrond. Tien boerenbedrijven zijn gedwongen om grond te verkopen of te verplaatsen. Dit

4.4

Inrichting landelijk gebied

Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe

De uitvoering van het TLGD van de provincie Drenthe heeft een grote impact op de inrichting van het landelijk gebied. De opgaven in het TLGD landen hoofdzakelijk in de landbouw en raakt in het bijzonder de boerenbedrijven die gelegen zijn in en nabij Natura-2000 gebieden. In Midden-Drenthe zijn het Elperstroomgebied en het Oude Diep belangrijke 'hotspots' waarlangs de gebiedsprocessen worden gestart. Als eigenaren en beheerders van grond zijn wij onmisbaar als gesprekspartners aan tafel.

Landbouw en natuur

In de provincie Drenthe is ruim 13.000 hectare toegewezen aan de ontwikkeling van 'nieuwe natuur'. Ongeveer de helft daarvan moet nog worden gerealiseerd[10]. Ons standpunt is dat er al ruim voldoende natuur in Drenthe is ontwikkeld. Landbouwgrond moet landbouwgrond blijven om ontwikkelruimte voor onze sector te behouden. Bufferzones tussen landbouw en natuur kunnen bijvoorbeeld ook op natuurgrond gerealiseerd worden. Regelgeving omtrent klimaat, water, stikstof en fosfaat vragen van ons om steeds meer grondgebonden te werk te gaan. Dit betekent dat er in de toekomst niet minder, maar juist méér landbouwgrond nodig is om te kunnen blijven boeren.

Een deel van de agrariërs in Midden-Drenthe ziet kansen voor agrarisch natuurbeheer, mits hier een rendabele vergoeding tegenover staat. Op deze wijze kan de sector zelf haar bijdrage leveren aan de natuurdoelen in de provincie.

Functieverandering

Met een toenemend aantal stoppers verandert de functie van agrarische erven en gebouwen. Deze functieverandering kan schuren waar praktiserende en stoppende bedrijven dichtbij elkaar liggen. We ervaren dat de regels soms botsen met de werkelijkheid. We pleiten voor een flexibele planologische ruimte waar agrarische bedrijven de mogelijkheid behouden om uit te breiden en waar stoppers de kans krijgen om het erf een nieuwe bestemming te geven. Deze flexibiliteit zien we graag terug in het Omgevingsplan van de gemeente Midden-Drenthe.

[10]. Provincie Drenthe, 2026.

Hier zetten we op in:

- Een actieve en beslissende rol in de komende gebiedsprocessen;
- Landbouwgrond behouden voor de landbouw;
- Bufferzones realiseren op natuurgrond in plaats van op landbouwgrond;
- Flexibele planologische ruimte om ontwikkelruimte voor agrarische bedrijven te behouden;
- Ruimhartige (financiële) compensatie voor de agrariërs die zijn getroffen door de uitbreidingsplannen van defensie;
- Een grondig en transparant gebiedsproces voor 'de achterblijvers' rond het defensieterrein.

heeft een grote impact op de gezinnen die het treft. We willen benadrukken dat er ruimhartige (financiële) compensatie nodig is voor deze agrariërs. Daarnaast pleiten we voor een grondig en transparant gebieds-proces voor 'de achterblijvers', zodat het gebied goed wordt ingericht en achtergelaten.

“Wat ons uniek maakt, is dat we veel grond ruilen met veeboeren. We hebben ook veehouderijgewassen op onze eigen grond. Met deze regionale samenwerking hebben we met andere boeren als het ware één groot gemengd bedrijf.”

Robin Bouwmeester, akkerbouwer in Wijster

4.5 Samenwerking

Duurzaam Boeren Drenthe

Op provinciaal niveau werken agrariërs samen aan het programma Duurzaam Boeren Drenthe. Doelsturing is hierin leidend. Niet met theoretische modellen als uitgangspunt, maar op basis van vrijwilligheid en meetbare en onafhankelijke KPI's[11]. Doelsturing is voor de meeste bedrijven een haalbare werkwijze om op bedrijfsniveau duurzaamheidsdoelstellingen te behalen. Voor hele intensieve of hele extensieve bedrijven kunnen de KPI's minder goed aansluiten. De toepassing is daarom altijd maatwerk.

in Midden-Drenthe

In gemeente Midden-Drenthe zijn we als agrariërs goed verenigd. De Drentse boermarken, LTO Noord afdeling Midden-Drenthe en DAJK afdeling Middenveld-Noord vertegenwoordigen een groot aantal boeren en tuinders in de regio. Daarnaast wordt er ook veel samengewerkt op andere vlakken: binnen studiegroepen, landbouwcoöperaties en werktuigverenigingen. Op bedrijfsniveau zien we veel uitruil van gronden tussen akkerbouwers en veebedrijven. De mix van verschillende bedrijfstypen in Midden-Drenthe is uniek en leent zich uitstekend voor deze vorm van samenwerking.

Gemiddeld genomen hebben boeren en tuinders in Midden-Drenthe goed contact met de gemeente. We willen in gesprek blijven om bestuurders en beleidsmakers te voeden met ons 'boerenverstand', zodat beleidsvorming niet leidt tot (extra) onuitvoerbare regelgeving en er voldoende ontwikkelruimte blijft voor agrarische ondernemers.

Samenwerking in het landelijk gebied

Ook buiten onze erven wordt samenwerking met andere partijen steeds belangrijker. We ervaren dat dit niet altijd vanzelf gaat. De overheid, het waterschap en de TBO's weten elkaar over het algemeen goed te vinden, maar vergeten soms de agrarische sector te betrekken als gesprekspartner. Agrariërs in Midden-Drenthe ervaren een gebrek aan échte samenwerking en vertrouwen als het om gebiedsgerichte samenwerking gaat. Met de inhoud van deze landbouwvisie onder de arm, zien wij kansen om bij te dragen aan langjarige samenwerking in het landelijk gebied.

Werkgroep Goudplevier

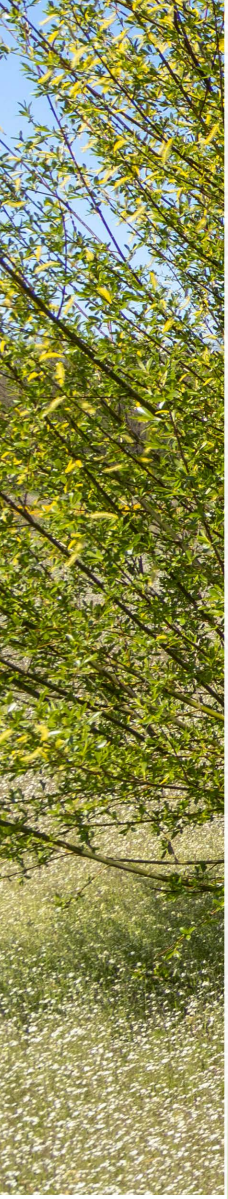
De werkgroep 'Goudplevier' bestaat uit agrariërs en omwonenden uit Witteveen die in gesprek zijn met Prolander over het inrichtingsplan voor de Verlengde Middenraai. Met name het gesprek over de water-berging in het gebied staat centraal. De wisselwerking tussen de werk-groep en Prolander draagt bij aan een betere inrichting van het gebied en bevordert het onderlinge begrip, ook als de belangen uiteenlopen. Een vergelijkbare werkwijze kan ook voor andere projecten in Midden-Drenthe een uitkomst zijn.

Terrein Beherende Organisaties

In Midden-Drenthe wordt de samenwerking met TBO's erg verschillend ervaren. Waar het ene boerenbedrijf al decennia goed samenwerkt met de naburige TBO, is er op het andere erf geen enkel contact. De behoefte en mogelijkheden voor samenwerking verschillen dan ook per gebied en per ondernemer.

We zien dat de belangen van boer en natuur soms haaks op elkaar staan. Maar er zijn ook thema's waar we elkaar kunnen vinden en gebruik kunnen maken van elkaars kennis. Denk hierbij aan bodemverbetering, waterhuishouding, wolf- en wildbeheer. Daarvoor is het wel nodig dat de TBO's ons serieus nemen en onze belangen meewegen. We streven naar een gelijkwaardige afweging van landbouw- en natuurbelangen, waarbij beide perspectieven serieus worden meegenomen in besluitvorming en uitvoering.

[11] Kritieke Prestatie Indicatoren.

“In 2019 is een groep agrariërs begonnen met de werkgroep Goudplevier en hebben we samen met natuurorganisaties en de politiek van Midden-Drenthe het Mantingerzand bezocht. Er zijn veel agrariërs uitgekocht maar een nulmeting van de werkelijke staat van de natuur blijft uit. Dankzij de werkgroep Goudplevier kijken we kritisch mee en worden we gehoord door organisaties zoals Prolander.”

Gert Bouwhuis, akkerbouwer en pluimveehouder in Witteveen

Cursus ‘Boeren voor Beginners’

De Innovatie Veenkoloniën hebben een driedaagse cursus ‘Boeren voor beginners’ ontwikkeld voor ambtenaren, nieuwkomers op het platteland en medewerkers van natuur- en landschapsorganisaties. Om de buitenwereld kennis te laten maken met de agrarische praktijk, willen wij een vergelijkbare cursus uitrollen in Midden-Drenthe. Deze cursus kan ontwikkeld worden vanuit het project ‘Op Drentse Grond’, met als doel om boer en burger dichterbij elkaar te brengen en kennis over te dragen.

Wolf-, wildbeheer en faunaschade

Ons landschap is volledig vormgegeven door de mens. De scheiding tussen landbouw en natuur is daardoor moeilijk te maken. Ook de wolf en andere wildsoorten maken dit onderscheid niet. In Midden-Drenthe ervaren agrariërs en hobbyboeren problemen met de wolf; denk hierbij aan het doodbijten van schapen en het opjagen van vee. Predatie zorgt daarnaast voor een afname van klein wild en het verdwijnen van weidevogels. We pleiten voor actief beheer van wolven en andere predatoren op provinciale schaal om verdere schade en escalatie te voorkomen. Daarnaast vragen we aandacht voor faunaschade aan landbouwgewassen. We roepen agrariërs en andere grondeigenaren op om faunaschade altijd te melden bij BIJ12, zodat er een compleet beeld ontstaat van alle faunaschade in de provincie. Een belangrijke voorwaarde is dat er ook in de

Hier zetten we op in:

- Verbetering van de samenwerking en het onderlinge vertrouwen in Midden-Drenthe;
- Doelsturing op basis van vrijwilligheid en met behulp van meetbare en onafhankelijke KPI's;
- Een betere samenwerking met de TBO's op de thema's die zowel boer als natuur raken;
- Actief wolf- en wildbeheer om faunaschade en predatie te voorkomen;
- Goede communicatie met de burger en het bevorderen van kennisoverdracht;
- Opzetten en uitrollen van de cursus 'Boeren voor Beginners'.

toekomst voldoende financiële middelen zijn om het toenemend aantal schades te vergoeden. Voor beheer en schadebestrijding is bovendien nauwe samenwerking nodig met jagers en terrein beherende organisaties.

Boeren en burgers

In het landelijk gebied komen boeren en burgers elkaar steeds vaker tegen. Naast agrarische activiteiten, vervult het platteland steeds meer functies op het gebied van wonen, werken en recreëren. Tegelijkertijd zien we dat de kloof tussen de consument en de producent groeit. Veel mensen weten niet meer waar het product in de winkel vandaan komt of hoe het wordt geproduceerd. Juist daarom is het belangrijk dat wij als agrariërs ons verhaal blijven vertellen. Eerlijk, transparant en duidelijk. Goede communicatie zorgt voor wederzijds vertrouwen en kennisoverdracht. Boerderijeducatie en activiteiten die wij al organiseren zoals de Pinksterboerderijfietstocht, landbouwfair en lichtjesroute dragen hieraan bij.

5

Conclusie

Onze landbouwvisie laat een helder en gezamenlijk beeld zien van een sector die zich constant ontwikkelt en innoveert en vastberaden is om haar rol in het buitengebied te blijven vervullen. Boeren en tuinders in de gemeente leveren een essentiële bijdrage aan de economie, de leefbaarheid en het landschap. Daarmee vormt de agrarische sector niet alleen een economische pijler, maar is het ook een belangrijke drager van de brede welvaart op het platteland. Die positie staat echter onder druk door stapelende opgaven op het gebied van stikstof, water, klimaat, natuur, ruimtegebruik en maatschappelijke verwachtingen.

Uit onze visie blijkt dat agrariërs in Midden-Drenthe bereid zijn om hun verantwoordelijkheid te nemen in de noodzakelijke veranderingen, mits daar voldoende ontwikkelruimte, perspectief en een eerlijk verdienmodel tegenover staan. De sector wil blijven investeren in innovatie, minder milieu-impact en goed bodembeheer, maar dat kan alleen als er sprake is van stabiel en betrouwbaar beleid. Onzekerheid over vergunningverlening, voortdurende veranderingen in regelgeving en een groeiende druk op landbouwgrond maken het momenteel lastig om toekomstgerichte keuzes te maken.

De centrale boodschap die wij uitdragen, is dat de opgaven in het landelijk gebied niet eenzijdig bij de landbouw kunnen worden neergelegd. Het realiseren van maatschappelijke doelen vraagt om een eerlijke verdeling van kosten en baten in de samenleving. Alleen wanneer de meerwaarde van duurzame productie daadwerkelijk wordt beloond, ontstaat er een duurzaam en stabiel toekomstperspectief voor agrarische ondernemers.

Daarnaast onderstrepen wij het belang van samenwerking in het gebied. De landbouw kan de opgaven rondom natuur, water en klimaat niet alleen realiseren. Dit vraagt om gelijkwaardige samenwerking met overheden, waterschappen en terrein beherende organisaties, waarbij de kennis en ervaring van agrariërs serieus wordt genomen. Juist omdat boeren dagelijks werken met bodem, water en landschap, zijn zij onmisbare partners in het ontwikkelen van realistische en uitvoerbare oplossingen. Vertrouwen, wederzijds begrip en duidelijke communicatie vormen hiervoor de basis.

Ook de relatie tussen boer en burger vraagt aandacht. De kloof tussen producent en consument is de afgelopen decennia gegroeid, terwijl de maatschappelijke betrokkenheid richting landbouw juist toeneemt. Door transparant te zijn, het gesprek aan te gaan en initiatieven te ontwikkelen die de verbinding versterken, kan wederzijds begrip worden vergroot. Dit is essentieel om draagvlak te creëren voor zowel de huidige landbouwpraktijk als de veranderingen die nodig zijn.

De landbouw in Midden-Drenthe is een belangrijk onderdeel van de brede welvaart. Enerzijds zijn er grote uitdagingen en onzekerheden, anderzijds is er een sterke sector met kennis, ondernemerschap en de wil om te vernieuwen. Deze landbouwvisie laat zien dat er een duidelijke koers is: een toekomstbestendige agrarische sector die economisch vitaal is, duurzaam produceert en een belangrijke rol blijft spelen op het platteland van Midden-Drenthe.

Het is nu aan alle betrokken partijen om deze visie gezamenlijk waar te maken. Dat vraagt om keuzes, samenwerking en vertrouwen, waarbij niet alleen wordt gesproken óver de landbouw, maar mét de landbouw. Alleen op die manier kan Midden-Drenthe bouwen aan een sterk, leefbaar en veerkrachtig landelijk gebied, waarin boeren ook in de toekomst hun belangrijke rol blijven vervullen.

6

Uitvoeringsagenda

Deze uitvoeringsagenda geeft een overzicht van de acties uit hoofdstuk 4. De uitvoeringsagenda geeft richting aan de uitvoering van deze landbouwvisie maar is niet in beton gegoten. De uitvoerbaarheid is mede afhankelijk van de beschikbare tijd, bemensing en financiële middelen van de actiehouders en de samenwerkingspartners. We streven naar een zorgvuldige uitvoering van acties en pilots, waarbij de toepasbaarheid van de resultaten op lange termijn centraal staat. Organisaties die niet genoemd zijn als actiehouder of samenwerkingspartner maar wél graag een positieve bijdrage willen leveren aan de uitvoering, zijn van harte welkom om aan te sluiten.

Economische waarde

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
1.	Start pilot voor een betere verdeling van 'de maatschappelijke rekening' tussen boer en samenleving.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	Op Drentse Grond (gemeente Midden-Drenthe)
2.	Inzetten op langjarige start- en aanjaagsubsidies voor landbouwinnovaties.	Provincie, gemeente	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord

Ontwikkelruimte en innovatie

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
3.	Inzetten op behoud van ontwikkelruimte voor jonge agrariërs.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	Gemeente, provincie
4.	Oprichting Drentse stikstofbank.	Provincie	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
5.	Stimuleren en ondersteunen (collectieve) initiatieven voor mono-mestvergisting.	Rijk, provincie, gemeente	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
6.	Bewezen emissie reducerende innovaties.	Rijk, provincie, gemeente, Op Drentse Grond	LTO Noord, AJK

Bodem en water

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
7.	Start pilot integrale metingen waterkwaliteit.	Waterschap	LTO Noord, provincie, WMD
8.	Start pilot dierlijke en vaste mest voor behoud van organische stof in de bodem.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	GCZWD
9.	Start pilot regeneratieve landbouw	Gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	GCZWD

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
10.	Inzetten op waterberging daar waar het wenselijk is.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	Gemeente, waterschap, WMD
11.	Verkennen mogelijkheden lokaal peilbeheer en beregeningszekerheid.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	Waterschap
12.	Beschermen van het welzijn van boer en tuinder in het maatschappelijke debat over gewasbescherming.	Gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord	Boerenperspectief, Taboer

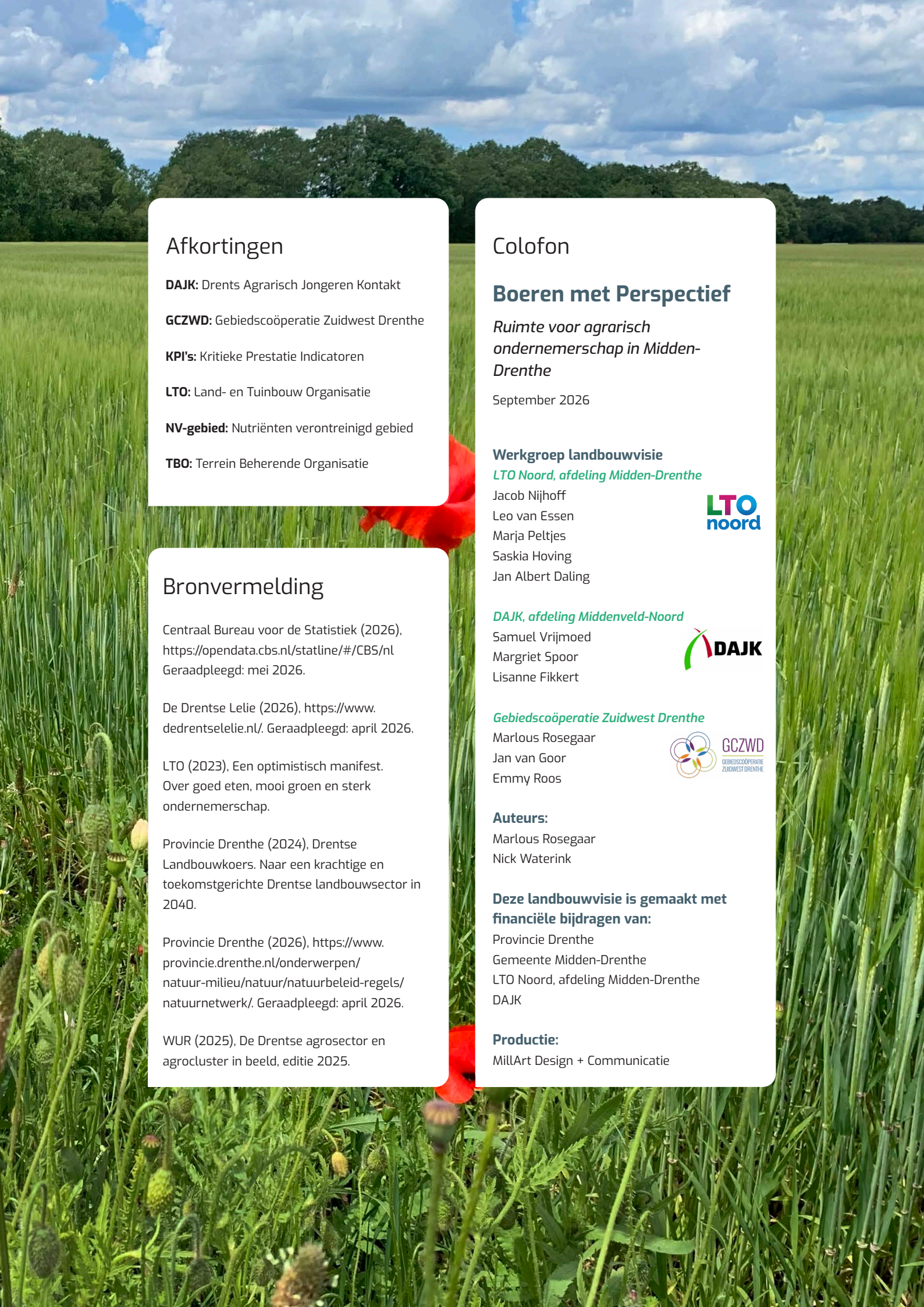
Inrichting landelijk gebied

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
13.	Vervullen van een actieve en beslissende rol in de gebiedsprocessen.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord, individuele agrariërs	Provincie, gemeente
14.	Realiseren van bufferzones op natuurgrond.	TBO's	Provincie, gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
15.	Vastleggen van ontwikkelruimte voor agrarische bedrijven in het Omgevingsplan.	Gemeente	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
16.	Realiseren van ruimhartige compensatie van agrariërs die getroffen zijn door de uitbreidingsplannen van defensie.	Rijk, provincie, gemeente	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord

Samenwerking in Midden-Drenthe

	Actie	Actiehouder	Samenwerkingspartners
17.	Borgen doelsturing en KPI's.	Provincie	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
18.	Bevorderen samenwerking tussen boeren en TBO's.	LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord, TBO's	
19.	Actief wolf- en wildbeheer.	Provincie, WBE's, jagersverenigingen, TBO's	Gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord
20.	Stimuleren communicatie tussen boer en burger in brede zin.	Gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord, individuele agrariërs	GCZWD
21.	Opzetten en uitrollen cursus 'Boeren voor Beginners' in Midden-Drenthe.	Gemeente, LTO Noord afd. Midden-Drenthe en DAJK afd. Middenveld-Noord, individuele agrariërs	Innovatie Veenkoloniën, Op Drentse Grond, GCZWD

Afkortingen

DAJK: Drents Agrarisch Jongeren Kontakt

GCZWD: Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe

KPI's: Kritieke Prestatie Indicatoren

LTO: Land- en Tuinbouw Organisatie

NV-gebied: Nutriënten verontreinigd gebied

TBO: Terrein Beherende Organisatie

Bronvermelding

Centraal Bureau voor de Statistiek (2026), https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl Geraadpleegd: mei 2026.

De Drentse Lelie (2026), https://www.dedrentselelie.nl/. Geraadpleegd: april 2026.

LTO (2023), Een optimistisch manifest. Over goed eten, mooi groen en sterk ondernemerschap.

Provincie Drenthe (2024), Drentse Landbouwkoers. Naar een krachtige en toekomstgerichte Drentse landbouwsector in 2040.

Provincie Drenthe (2026), https://www.provincie.drenthe.nl/onderwerpen/natuur-milieu/natuur/natuurbeleid-regels/natuurnetwerk/. Geraadpleegd: april 2026.

WUR (2025), De Drentse agrosector en agrocluster in beeld, editie 2025.

Colofon

Boeren met Perspectief

Ruimte voor agrarisch ondernemerschap in Midden-Drenthe

September 2026

Werkgroep landbouwvisie

LTO Noord, afdeling Midden-Drenthe

Jacob Nijhoff
Leo van Essen
Marja Peltjes
Saskia Hoving
Jan Albert Daling

DAJK, afdeling Middenveld-Noord

Samuel Vrijmoed
Margriet Spoor
Lisanne Fikkert

Gebiedscoöperatie Zuidwest Drenthe

Marlous Rosegaar
Jan van Goor
Emmy Roos

Auteurs:

Marlous Rosegaar
Nick Waterink

Deze landbouwvisie is gemaakt met financiële bijdragen van:

Provincie Drenthe
Gemeente Midden-Drenthe
LTO Noord, afdeling Midden-Drenthe
DAJK

Productie:

MillArt Design + Communicatie

